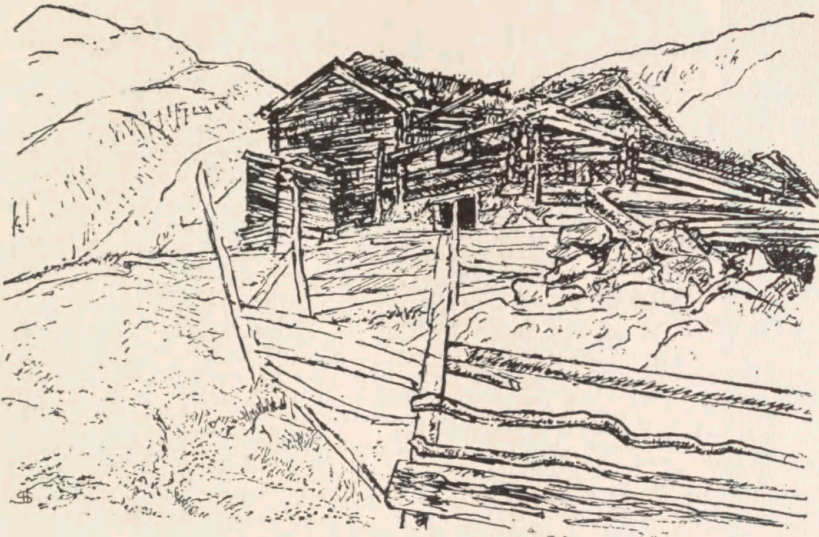

Henrik Sørensen's BOGTEGNINGER

Blandt norske Illustratorer indtager Henrik Sørensen nu en særlig fremskudt Plads. Hans Hensigt med Bogen og med Tegningens Placering deri karakteriseres her af Erik Zahle.

LIVETS Kræfter spiller stærkt med i norsk Kunst. Man maler ikke blot, fordi man har set, men Tanker og Følelser ved det sete bærer adskillige frem til en ny Form. Sindrig Filosoferen kan lige saa godt som frisk Iagttagelse give et slaaende Resultat i det kunstneriske Arbejde. Vejen fra Billedet til Ordet er ofte hverken lang eller svær for den norske Maler. Naar de to væsensforskellige Udtryksformer Ordet og Billedet med instinktiv Sikkerhed kan blive forbundne, er Betingelsen til Stede for en fri og selvstændig Illustrering, der uden at binde sig slavisk til Tekstens Forløb siger i Streg eller Tone, hvad Digteren gav Form i Ord. Saaledes forstaaet er Kunstnerens Opgave ikke blot at udnytte det litterære Øjestykke, men at skabe Tegninger, der harmonerer med det skrevne og fører det videre; det vil ikke ubetinget være Handlingens Kulminationspunkter, der giver Emner til Bogens Tegninger; Billederne er undertiden Sidespring, som Fortælleren ikke kunde tillade sig. Tillige vil det med denne frie Opfattelse være muligt at veksle mellem forskellige Tegnemidler og Motiv-Arter.

I sit hidtil betydeligste Bogarbejde, Tegningerne til Bjørnstjerne Bjørnsons Bondefortællinger (Gyldendal Oslo, 1929) har den norske Maler Henrik Sørensen givet Udtryk for nogenlunde den foran skitserede Tankegang.

Fra: Asbjørnsen & Moe, III, 1936.

Men selv om han med dette Værk har vist, at han anser det at give Tegninger til en Bog som et frit og suverænt Arbejde, saa har han dog sørget for, at Bjørnson-Udgaven blev god Bog-Arkitektur. I de store Træk er den mere regelmæssig end man ved første Gennembladning tænker. Hver Fortælling indledes med et særligt Titelblad, der forneden bringer Titlen i Cochin-Versalier og foroven bærer et Landskabsrids, som giver en Naturstemning enklere, dristigere end de øvrige Tegninger. Desuden er det konsekvent gennemført, at der i de lange Fortællinger efter hvert Kapitel (naar Pladsen tillader det) er anbragt som Vignet i spinklere Stregtegning et Landskab eller en Profil, derimod er der aldrig Frise i Nedrykningerne foran nyt Kapitel. Disse Træk er i smuk og kraftig Udførelse nok til at give det Tobinds-Værk dets eget Ansigt. Der er

Tegninger i dystre Toner og i lysegraa, der er traadfine Konturrids og andre, som synes trukket op med en Pind. Men i al denne Vekslen er der ogsaa inde i Teksten det System, at de fleste Illustrationer og særlig de, der griber over hele Klummebredden, er rykket op foroven. Saaledes er der givet Udtryk for Livets Mangfoldighed og samtidig iagttaget en rimelig Orden.

Om sine almindelige Principper har Henrik Sørensen selv meddelt i et Brev: »Jeg er ikke så meget for den ting å *smykke* en bok. Det jeg har forsøkt på er at mine tegninger skulde være et *accompagnement* til *digtningen* mere end til *boksidens*, og at dette - der det synes passe - skulde gi melodien fri et øieblik til selvstændig digt af tegneren. Hvorfor Bjørnsontegningerne er så forskjelligartede, er for det første, at jeg var rædd en viss uniform ensartethet (man orker ikke å se på disse »smukke bøker« hvor alle tegninger ser ut som de er *trykte* - disse Editions de luxe Paris-London, Wien, Berlin). Boken bør være *levende* som texten.«

Den norske Natur har længe haft en særlig Magt over Landets Kunstnere. Værkerne har genspejlet det stærke Land over en bred Skala fra stormfuld Patos til lysende Idyl, og saaledes er Traditionen fra J. C. Dahl holdt levende til vore Dage. Ganske vist har Bylivets civiliserede Styrke nu ogsaa faaet norske Fortolkere, men ligesom Henrik Sørensen i sine Malerier helst inspireres af den frie Natur og det alment menneskelige, har de Bøger, der skulde illustreres, ført ud i det aabne Land og stillet ham overfor Bøndernes ligefremme Verden. Allermest gælder dette om Bjørnsons Fortællinger. Tegningerne dertil er

GISKE

239

for de trodde den slemme selv var efter dem og vilde ha dem. Men det hjalp ikke stort, skal jeg tro, for Giske var langbeint og rapp på foten, og hun var efter dem før de viste ord av det.

«Skal De ut og stjele, så vil jeg være med og hjelpe til.» sa Giske, «for jeg er vel kjent her i bygda.»

Da tyvene hørte det, syntes de det var godt følge, og var ikke redde lenger.

De skulde sta og stjele en sau, sa de, men visste ikke hvor de skulde få fatt på en.

«Å det er inga sak,» sa Giske, for jeg har tjent hos en bonde bortpå skogen her i lang tid, jeg skulde gjerne finne sauehuset i kolmørke.»

Det syntes tyvene var gromt, og da de kom dit, skulde Giske gå i sauehuset, og lange ut, og de skulde ta imot. Sauehuset stod tett innpå stueveggen, der mannen lå og sov, og Giske gikk derfor nokså stilt og forsiktig inn i huset; men da hun hadde kommet vel inn, så skreik hun ut til tyvene: «Vil De ha bukk eller søie? Her er nok å ta av!»

«Hyss, hyss! Ta bare en som er bra feit!» sa tyvene.

«Ja, men vil De ha bukk eller søie? vil De ha bukk eller søie? for her er nok å ta av,» skreik Giske.

«Hyss, hyss da!» sa tyvene, «ta bare en som er bra feit, så er det det samme enten det er bukk eller søie.»

«Så fæl har jeg da aldri vært, det må være fanden sjøl.»

ligesaa meget forbundet med Tegnerens egne Oplevelser som med Digterens Tekst. Fortællingerne er af almen-gyldigt Indhold, og derfor var det overflødigt at tænke paa en tidsmæssig Kostumering af Menneskene, men ligesaa naturligt faldt det at lade bestemte Egne dominere i de enkelte Emner. Herom meddeler Henrik Sørensen: »Jeg vilde forsøge at la boken være som en reise i det mangskiftende Norges land. Den blidere Synnøve Solbakken har jeg hentet studier til i Romsdalen (hvor Bjørnson har fått stoffet fra - og selv levet som gut) samt Gulbrandsdalen. »En glad gut«s tegninger er mest fra Gulbrandsdalen også. Den mere dramatiske og villse »Arne« er fra Telemarken, der naturen er mere trollsk og »farligere«. Jeg har strødd ind landskapstegninger overalt for å vise, hvor det hele kommer fra og for å pointere samhörigheten med personerne og landskapet de er kommet ut fra.«

Naar man blader i de to Bind vælger man sig Yndlinge, der vidner om Henrik Sørensens rige Fantasi. Thorbjørn, der tumler med den skræmte Hest, ser vi i et hæftigt Omrids henkastet paa den aabne Side. I Tegningen, hvor Arne taler godt for Hunden paa Bøen, staar Mand, Hund og ganske lidt af Tunet som adskilte Dele paa det ellers hvide Papir; en indrammende Linje bekræfter, at det hele har sit rette Format. Andre Tegninger er bløde og tætte som en Pels af fine Streger skaaret til i Klummens Maal, saaledes Arne lyttende til Elis Sang eller en anden, der minder om, at Arne var bedt med, da Pigerne kom for at plukke Nødder hos »Gudfar«. - Konen paa Aakre venter sin Mand, Knud Aakre - er en tung Sortkridtstegning med hvasse Linjer og dystre Toner i en ond Natur, dundrende

Fra: Asbjørnsen & Moe, III, 1936.
Thorbjørn tumler med den skræmte Hest (Synnøve Solbakken).

af Uhygge, der tvinger Mennesket i Rædsel. Og det rent menneskelige Udtryk for ufattelig Sorg har man i Thord Øveraas, der bærer sin druknede Søn Finn: det hele har Sagaens Knaphed i Tegningens sort paa hvidt. Blandt de mange Landskabstegninger burde maaske ingen særlig fremhæves. Der lyser Lykke og Hvile af de fleste. Kampen, hvor Arne blev født, ses i en fredlyst Skildring. Elis og Arnes Brudfærd gaar mod en Kyst, der kun kan findes i Norge. Fra frie Landskaber kan man blade om til lette Tegninger af et stort Hovede: man genkender Henrik Sørensens kære Model, Tone Veli.

Hvordan Tegning knytter sig til Tekst, ser man i »Blakken«. Et kubistisk Lys sprudler over Landet, og det hele hører sammen med Bjørnsons strømmende Ord:

»Her på Næssets præstegård, en af de skjønneste gårde i landet, som den ligger der bredbarmet mellem to mødende fjorde med grønt fjæld over sig, fossefald og gårde på den modsatte strand, bølgende marker og liv inde i dalbunden, og ud over langs fjorden fjælde med næs i næs skydende ud i sjøen og en stor gård ud på hvert, - her på Næssets præstegård, hvor jeg kunde stå i kvælden og se på solspillet over fjæld og fjord, til jeg gråt, som om jeg havde gjort noget ondt, - og hvor jeg på mine ski ned i en eller anden dal pludselig kunde standse som troldbunden af en skjønhed, af en længsel, som jeg ikke magtede at klare, men som var så stor, at jeg ovenpå den højeste glæde følte den dybeste indestængelse og sorg, - her på Næssets præstegård vokste mine indtryk, men et af de livligste var det, jeg fik af Blakken; ti her vokste også han, blev en kæmpe og gjorde kæmpeværk.«

Tegning til: Blakken.

Her har Bjørnson foregrebet det Følelsesliv, der blev til skiftende Stemninger i Henrik Sørensen's Illustrationer. Tegneren har ikke blot forstaaet Digteren, men ogsaa haft det samme unge frodige Sind, der kunde gøre Norge levende for os paa en ny Maade.

Tegningernes Verden er baaret af frisk Liv og samtidig mærket af den Værdi, som hedder Arv. Ikke blot fordi den brede Natur af norsk Kunst er deri, men ogsaa fordi vi her tydeligt finder en snævrere Sammenhæng, som Henrik Sørensen forøvrigt vedgaar, naar han som Hjemmel for sit Arbejde henviser til Erik Werenskiold. I Tidsskriftet Norsk Bokkunst for 1922 hyldes den ældre Illustratør af sin Arvtager. Man behøver kun at blade i den

af Werenskiold illustrerede Udgave af Lies Familien paa Gilje for at se, hvad de to har fælles. Begge leger som Virtuoser med Pennen og skaber Lys, Mennesker, Natur. Bøgerne har omtrent samme Tæthed af Illustrationer, men Werenskiold, der havde været ung i 70-80'erne, behandler Bogen med mere Frihed eller Vilkaarlighed. Hvad selve Tegningerne angaar er Werenskiolds gennemgaaende mildt glidende i Nuancer, medens Henrik Sørensen kan staa abrupt i Tonerne. Og Werenskiold lod Pennen være det dominerende Redskab, mens den anden ligesaa gerne bruger andre Tegnemidler. Naar man sammenligner de to Bøger, vil man ogsaa bemærke, at den tidligere er i almindeligt Bogtryk paa glittet Papir, men til den senere er der efter foretagne Prøver valgt off-set, som betød en stor Gevinst ikke mindst for de finere Aftoninger i Blyants- eller Kridttegninger; ogsaa til Pennetegningerne passer her det uglittede Papir langt bedre, fordi sort bliver sort uden Spejling.

Den illustrerede Udgave af Bjørnsons Fortællinger er Værkets *fjortende* Udgave; og den er ikke dyr. Gid danske Forlæggere vilde mærke sig dette og overveje, om de raader over hjemlige Klassikere, der er ikke blot udødelige, men levende i deres Værker og derfor velegnede til at bringes ud i illustreret Form. Selvom vi ikke hernede har nogen Henrik Sørensen, kunde der tænkes forskellige Kombinationer, som vilde føre til et frugtbart Resultat. Netop Henrik Sørensen har meget høje Tanker om dansk Tegnekunst, baade gammel og ny. Han siger, at de bedste Tegnere i Europa var Italienerne, saa er der Franskmændene og Nummer tre er Danskerne!

Arne lytter til Elis Sang.

Henrik Sørensens tidligste Illustrationsarbejde finder man i Nordahl Rolfsens »Lesebok for folkeskolen«; dette interessante Læsebogsarbejde er startet i 1892 og havde allerede naaet et Millionoplag, da det efter Midten af 20'erne blev underkastet en radikal Revision for Illustrationernes Vedkommende. Hele Billedvalget viser nu en fin Kvalitetssans, og blandt de foretrukne Kunstnere er endogsaa flere samtidige! I den nyeste Serie, der ligesom de foregaaende næsten et halvt Aarhundrede tilbage findes i Dansk Skolemuseum (Statens pædagogiske Studiesamling, Frederiksberg Allé 22), har Bind I, III og IV enkelte Illustrationer, der i en mere spinkel og sprød Form varsler den kommende Mester.

Henrik Sørensen har i den sidste halve Snes Aar illustreret forskellige norske Fortællingsamlinger. Han har forsynet Jørgen Moes I Brønden og i Tjærnet, som udkom 1928 med lutter Pennetegninger; det samme gælder om Ingeborg Refling Hagens I Skreddertimen, som kom 1930 med Bidrag af forskellige Tegnere; og endelig om en i Slutningen af 1938 fuldført Bog af Ragnhild Jølsen: Brukshistorier. I det Tiaar, der er forløbet mellem den første og den sidste af disse Bøger, har Kunstneren ikke staaet stille. I Moes Bog finder man ved Siden af klare idylliske Pennerids enkelte med en let Bismag af tilføjet Stilisering; de nyeste Tegninger er meget voldsommere i Midlerne, saaledes som man ser det smukkeste af Bogens første Helsidestegning, forestillende »Jens Vaktmand« med Lygten: og i Ragnhild Jølsens Bog flammer selv i det mindste Rids et Temperament, som langt naturligere fører til en Stil, kraftig Stil. Det hænger maaske

Fra: Jørgen Moe, I Brønden og i Tjørnet, 1928.

sammen med Henrik Sørensens initiativrige Sind, at han saaledes beredvilligt tager en Illustrations-Opgave, naar den frembyder sig. Men ved en anden Lejlighed har han været ude med Initiativet, da det gjaldt at illustrere en congenial Tekst. Vi fandt ham midt i Flokken af »yngre« Kunstnere, der for et Par Aar siden føjede et nyt Bind til Asbjørnsen og Moes Eventyr. Her har han under ringere tekniske Betingelser (Bogtryk paa glittet Papir) givet blændende Prøver paa sin folkelige Form, i frodig Udnyttelse af de forskellige Midler svarende til Bjørnson-Bindene, i Kraft undertiden svarende til Bogen fra 1938.

Gamle Werenskiold er ikke mere. Men Henrik Sørensen lever. Og selvom han har højtbegavede Kammerater, vil næppe nogen bestride, at i Dag er det ham, der har Krav paa først at blive fremdraget, naar Tanken gaar til norsk Illustrationskunst. Den lykkelige Mand, der blev født med sjældne Evner, som kunde udvikles i Forlængelse af en Tradition; lykkelig ikke mindst fordi han fik det rette Arbejde mellem Hænderne.

ERIK ZAHLE

